

PREDAVANJE

DR. UTE MOHRMANN O ETNOLOGIJI V NEMŠKI DEMOKRATIČNI REPUBLIKI

Od 9. do 16. maja je bila v Ljubljani gostja Slovenskega etnološkega društva in Oddelka za etnologijo Filozofske fakultete prof. dr. Ute Mohrmann, predstojnica etnološkega oddelka Humboldtove univerze v Berlinu (NDR).

Na filozofski fakulteti je imela tri predavanja, s katerimi je želela predstaviti vzhodnonemško etnologijo, njen razvoj, metodološko usmeritev in področja preučevanja. Ker se je njenih predavanj udeležilo razmeroma malo etnologov, objavljamo v celoti prevod prvega predavanja, posvečenega splošnemu orisu razvoja vzhodnonemške etnologije, ki v marsičem razkriva na eni strani poteze tudi drugih evropskih nacionalnih etnologij v obdobju po drugi svetovni vojni, na drugi pa specifičnosti, ki so povezane z vzhodnonemškim družbeno-zgodovinskim položajem v tem času.

„Rada bi Vam predstavila del znanstvene zgodovine naše stroke, na katero so vplivali razvojni pogoji v Nemški demokratični republiki na splošno, posebej pa naravnost družboslovenih ved in ne nazadnje spodbuda mednarodne etnološke dejavnosti. Že 30 let je, odkar je po zlomu Hitlerjevega fašizma etnologija ponovno vzpostavljena, in to ni kratka doba. Predstaviti Vam želim nekatere razvojne stopnje in probleme zgodovine vzhodnonemške etnologije.

Ko se spoprijemam s to nalogo, ne mislim poudarjati številnih objav akademijskega inštituta za etnologijo ali nič manjšega števila vsebinsko bogatih zvezkov *Letopisa za etnologijo* (*Jahrbuch für Volkskunde*). Pomembnejše se mi zdi, da Vas seznanim s tem, da je današnja etnologija v NDR zgodovinska veda v okvirih marksističnega družboslovja, tako v raziskovanju in študiju kot tudi, kakor pravimo pri nas, v družbeni praksi, to je v etnološkem muzejstvu in različnih oblikah praktičnega kulturnega delovanja.

S *Volkskunde*, ki je poleg *Völkerkunde* znanstvena veda *etnografije* (*Ethnographie*), označujemo vedo, ki se ukvarja s kulturo in načinom življenja delavskih razredov in slojev nemškega ljudstva. Pri tem gre za kulturno in socialnozgodovinsko naravnost, ki se med drugim kaže tudi v tem, da pogosto uporabljamo dvojni termin *kulturna zgodovina/etnologija* (*Kulturgegeschichte/Volkskunde*)¹. To poudarjam namenoma že na začetku, da bi pojasnila, da se je tudi pri nas vsebina etnološke dejavnosti spremenila. Najbrž ni potrebno pojasnjevati, da ta sprememba ni potekala brez trenj in diskusij, tako kot povsod, kjer so v zadnjih desetletjih razpravljali o etnološkem predmetu.

Že na tem mestu naj naštejem raziskovalne naravnosti, ki so se na novih osnovah oblikovale v šestdesetih letih in označujejo čas osemdesetih in devetdesetih let tega stoletja:

— dosledna teoretizacija stroke — pod vplivom raziskovanja delavstva in sodobnosti — je podlaga dvema raziskovalnima črtama:

1. kompleksne, socialno in kulturnozgodovinsko naravnane raziskave materialne in duhovne kulture,
2. raziskovanje načina življenja v zgodovini in sodobnosti, izhajajoč iz družbeno diferenciranih skupin vaškega in mestnega prebivalstva (industrijski delavci, obrtniki, kmetje ...)

— kot sinteza omenjenih preučevanj z regionalnimi, mestnimi in vaškimi monografijami bo po letu 1985 predstavitev zgodovine kulture in načina življenja delavskih razredov in slojev nemškega ljudstva od fevdalizma do danes.

Kako je prišlo do take podobe etnologije v NDR?

Moja izvajanja bodo v bistvenih potezah historiografska oziroma znanstvenozgodovinska, označena z nekaterimi imeni kot mejniki razvoja stroke v NDR — Wolfgang Steinitz, Paul Nedo, Wolfgang Jacobeit, Hermann,* Strobach in Jürgen Kuczynski.

Omeniti moram tudi Adolfa Spamerja, enega redkih etnologov, ki je ostal po letu 1945 na današnjem državnem ozemlju NDR in postal član Akademije ter ustanovil Etnološko komisijo na berlinski Akademiji. Etnološko komisijo je leta 1952 povzdignil na raven Inštituta za nemško etnologijo Wolfgang Steinitz, upoštevajoč Spamerjevo dediščino.

Wolfgang Steinitz, prvi vidni predstavnik v razvoju naše stroke v NDR, ni bil etnolog v pravem pomenu besede. Bil je filolog na visoki ravni, ki pa je ob svojih terenskih raziskavah v Sovjetski zvezi v času emigracije prišel v tesen stik z gradivom materialne in duhovne kulture različnih ugrofinskih ljudstev. Iz tega stika izhaja njegova poznejša etnološka dejavnost. Wolfgang Steinitz je že leta 1952 brezkompromisno vzpodbudil in izpeljal razpravo z usmeritvami nemške meščanske etnologije, ki so v času nacizma zaznamovale in določile usodno naravnost naše vede. Njegova naravnost za etnološko delo v NDR je zrasla iz kritično ustvarjalne obdelave znanstvene dediščine in novih družbenih zahtev v NDR.¹

Steinitz je predvsem zavzel popolnoma drugačen odnos od do tedaj veljavnega odnosa etnologov do nosilcev ljudskokulturnih pojavov. Nosilci ljudske kulture so bili zanj razredi in sloji delovnega ljudstva. To je bil za etnologijo nasploh popolnoma nov pogled in odnos do opredelitve in uvrstitve ljudske kulture, ki pa je, mislim, danes tudi preko meja NDR dokazal svojo vrednost in veljavnost. Iz teh izhodišč so se Steinitzu pokazale tudi nove znanstvene naloge za etnologijo. Tako je, na primer, opozoril folkloriste na sledenje in raziskovanje demokratičnih in proti vladajočim razredom naravnanih manifestacij delovnega ljudstva, predvsem na pesmi, pa tudi na pregovore, pripovedke, pravljice in uganke. Da ta naloga ni bila le formalna, temveč je resnično obstajala velika raziskovalna vrzel, ki se počasi zapolnjuje, kažeta obe veliki izdaji Steinitzevih *Nemških ljudskih pesmi demokratičnega značaja šestih stoletij* (*deutsche Volkslieder demokratischen Charakters aus sechs Jahrhunderten*), *Interpretacija družbeno kritičnih pripovedk* (*Interpretation sozialkritischer Sagen*) Gisele Burde-Schneidewied, raziskave Hermanna Strobacha, etnomuzikološka dela Ericha in Doris Stockmann idr.²

Predvojna meščanska etnologija ni nič manj kot folkloro demokratičnega značaja zanemarjala materialne kulture delovnega ljudstva, ali bolje rečeno, področja „dela in gospodarstva“, ki je iz zgodovinskomaterialističnega izhodišča integralni del kulture in načina življenja. Čeprav le za poljedelstvo in morsko gospodarstvo, je bilo tudi na tem področju opravljeno pionirsko delo.³ Za poznejše oblikovanje in tesnejšo vključitev v zgodovinske vede so bila izredno pomembna spoznanja preučevanj „dela in gospodarstva“, predvsem raziskovalcev Wolfganga Jacobeita, Ulricha Bentziensa in Rudolfa Weinholda. S preučevanjem poljedelskih orodij in načinov vseh vrst (iz tega gradiva je nastal tudi velik strokovni arhiv s tisoči fotografijami iz vseh muzejev v NDR) se je vzpostavil zelo tesen stik in danes tudi na druga področja razvejan dobro sodelovanje z zgodovino agrarnih proizvodnih sil na Inštitutu za gospodarsko zgodovino Akademije znanosti. Opozoriti je treba, da je v okviru Steinitzevih podpiranih *Raziskav kmečkega dela in gospodarstva* (*Forschungen zur bauerlichen Arbeit und Wirtschaft*) nastal tudi po letu 1945 prvi *Načrt za nemško etnologijo* (*Abriß zur deutschen Volkskunde*) Wolfganga Jacobeita.⁴

Zgodovinsko zasnovana raziskovalna usmeritev je obro-

dila sadove tudi v muzejstvu. Kot izjemen zgled naj omenim Muzej agrarnih proizvodnih sil v Wandlitzu pri Berlinu, kjer predstavitev vključuje poleg številnih eksponatov iz zgodovine agrarnega razvoja tudi način življenja brandenburškega vaškega prebivalstva od konca 18. stoletja do sedanjosti.

Iz povedanega lahko z vso pravico trdimo, da je Wolfgang Steinitz poleg drugih znanstvenih, družbenih in upravnih nalog, veliko prispeval k etnologiji. Položil je trdno podlago marksistični kulturnozgodovinski naravnosti, na kateri smo gradili naprej. S svojo celovito in izjemno osebnostjo, pa tudi z nezmotljivimi načeli o temeljnih vprašanih znanosti in s svojim svetovnim nazorom, si je pridobil povsod po Evropi veliko simpatij in prijateljstva, ki so presegala običajne znanstvene stike.

Na pomen Steinitzevega raziskovanja kaže tudi sedanji odmev njegove zbirke ljudskih pesmi in pesmih mladine v NDR in ZRN, katere pobudnika pa sta Strobach in Brendrich.

Naslednji pomembni predstavnik za razvoj marksistične etnologije v NDR je Paul Nedo in v zvezi z njim omenjam tudi Ustanovo kulturne zveze (Institution des Kulturbundes). Naloga te množične kulturne organizacije je bila prispevati k duhovni „prenovi“ nemškega ljudstva v pothitlerjevskem obdobju. Kulturna zveza je bila in je še danes razdeljena v najrazličnejše interesne skupine delovanja v prostem času in v t. i. amatersko raziskovanje. Med temi je od leta 1954 tudi t. i. Centralni strokovni odbor za etnologijo (Zentralen Faschausschuß /ZFA/ Volkskunde) pod vodstvom Paula Neda. Nedo je lužiškorski etnolog, ki je v času nacizma neustrašeno zagovarjal kulturni pomen svojega naroda in bil zato kaznovan.

V celoti je zastopal Steinitzevo osnovno naravnost, sam je napisal vrsto pomembnih prispevkov za lužiškorsko folkloro in ljudsko umetnost, vzpodbujal raziskovanje protifevdalnih pregovorov, pripovedi in pravljic svojega ljudstva⁵. Njemu se moramo zahvaliti, da je prek Kulturne zveze posredoval veliko svojih in Steinitzevih idej krogu amaterskih raziskovalcev oziroma domoznancev (Heimathistoriker) in jih pripeljal do novih spoznanj.

Njegov poseben in enkraten pomen za etnologijo v NDR pa je predvsem v tem, da je že od začetka svojega etnološkega delovanja zahteval ukvarjanje s kulturo in načinom življenja proletariata, kar je delal tudi sam in izdelal temeljne raziskave o kulturni dediščini delavskega razreda.⁶ Prav tako je populariziral danes tako samo po sebi umevno mnenje, da se mora etnologija ukvarjati s sodobnimi pojavi ljudskega življenja, to je z vsemi pojavi, ki so zaradi spremenjenih družbenih razmer v NDR izginili ali se spremenili — nastale so nove oblike skupnosti, pokazali so se novi odnosi do lastnine (tako pozitivni kot negativni), ohranilo se je staro, ki pa je tudi spremenilo svojo vlogo, ljudska umetnost ima drugačno podlago in sporoča nove vsebine itd.⁷

Kulturna zveza je bila za začetek takih načrtov nedvomno dobro izhodišče. Vendar je vedno znova primanjkovalo angažiranega sodelovanja pravih raziskovalnih ustanov, ki bi morale voditi in podpirati Nedove pobude in načrte. Kljub temu lahko zaključimo, da so Nedovi načrti in pogledi s pomočjo številnih amaterjev razširili etnološka vprašanja na tematiko **Delavski razred in sedanjost** (Arbeitsklasse und Gegenwart), ki je danes stalnica splošnega raziskovalnega programa. Iz teh razmišljanj je izhajala tudi njegova vedno večja želja, da bi razvil druge znanstvene vodilne strukture, konkretno — poskus koncentriranja moči na krajevno-regionalni ravni. Za to so se mu zdeli najbolj pripravljeni muzeji, s pogojem, da bi bili muzejski vodje ustrezno šolani. Pogodbe niso zadoščale, saj ni šlo za faktografsko znanje muzeologov, temveč da bi predvsem razširili njihove naloge z vključitvijo tematike o delavskemu razredu in sedanjosti. Kar je želel Nedo in kar želimo na etnološkem inštitutu

Humboldtove univerze v Berlinu, je celovit, v sedanjost zgodovinsko usmerjen in iz Steinitza izhajajoč študij predmeta etnologije.⁸ Ali, drugače rečeno, posredovati želimo zgodovino ljudske kulture oziroma zgodovino kulture in načina življenja delavskih razredov in slojev nemškega ljudstva v razmerah fevdalizma, kapitalizma in socializma z vsemi razvojnimi značilnostmi.

Etnološki študij ob delu za muzeologe in kulturne delavce (program študija ob delu sta vodila predvsem Paul Nedo in Wolfgang Jacobeit) smo začeli leta 1966 s 50 udeleženci, študij traja 5 let in trenutno teče tretji cikel. Tako lahko danes rečemo, da potencialni kader in že etnološko dejavni kader ne zajema le kolegov na akademiji in univerzi, ampak so predstavniki naše stroke razširjeni po vsej deželi, izobraženi so pri nas in nanje se lahko opiramo pri raziskavah.

Študij ob delu pa je imel tudi v drugem pogledu odločilen pomen: prvič se je namreč v praksi uresničevala sprememba in uveljavljanje historično razširjenega predmeta etnologije tako na raziskovalni kot študijski ravni. Tako so, na primer, pri študiju ob delu prvič izpeljali predavanja o kulturi in načinu življenja proletariata, nastale so diplomske naloge, zbrane v zborniku **Kultura in način življenja proletariata** (Kultur und Lebensweise des Proletariats), ki so doživele živahen odmev pri strokovnih krogih in sosednjih disciplinah.⁹ Moramo pa tudi reči, da ti raziskovalni nastavki niso brez nasprotnikov v vzhodnonemški etnologiji.

Med etnologi v NDR se je vnel boj mnenj; predvsem si je občasno zelo ostro nasprotovalo dvoje pojmovanj. Prvi so predmet etnologije omejili na raziskovanje tistih kulturnih pojavov, katerih nastanek in razvoj temelji na ustno spominskem prenosu. Drugi so zagovarjali zavestno historizacijo stroke, sodelovanje z sosednjimi historiografskimi vedami in časovno opredelili raziskovalno področje od 18. stoletja do sedanjosti. Nasprotovanje obeh stališč je bilo očitno. Vendar idejni boj ni potekal le na teoretski ravni. Paul Nedo in Wolfgang Jacobeit sta osnovala „Delovni krog 19./20. stoletje“ in leta 1967 izpeljala mednarodno zborovanje na temo Problemi in metode etnološkega raziskovanja sedanjosti (Probleme und Methoden volksundlicher Gegenwartsforschung)¹⁰ ter vzpodbudila preučevanje zgodovine kulture v magdeburški ravnini („Geschichte der Volkskultur in der Magdeburger Börde“). Do danes so izšli trije od štirih zvezkov te regionalne etnologije.¹¹

Prezgodnja smrt Wolfganga Steinitza, pod vodstvom katerega bi lahko začeli še veliko zgodovinskih študij, in dolgo časa izpraznjeno vodilno mesto na akademskem inštitutu, sta še nekaj časa dopuščala, da je spor ostal živ. Vendar so končno zgodovinarji na temelju vključitve stroke v zgodovinsko sekcijo na akademiji in univerzi zahtevali sodelovanje etnologov pri velikem delu, ki naj bi zajelo tudi in prav zgodovino delovnega ljudstva, njegove kulture in načina življenja po značilnostih posameznih zgodovinskih razvojnih dob. Njihov prvi prispevek z naslovom **K zgodovini kulture in načina življenja delavskih razredov in slojev nemškega naroda od 11. stoletja do leta 1945. Načrt**. (Zur Geschichte von Kultur und Lebensweise der werktätigen Klassen und Schichten des deutschen Volkes vom 11. Jahrhundert bis 1945. Ein Abriß.) je bilo nasploh prvo znamenje (pomena) konkretnega zgodovinskega opazovanja za etnologijo.¹² Premislek novih dimenzij glede na popolnoma drugačne bistvene interpretacije ni pripeljal le do novih spoznanj o ljudskokulturnih pojavih, temveč je vodil do medtem že prevladujočega načela, da je dosledna historizacija stroke izredno pomembna. Zgovorni zgledi za to so v sedemdesetih letih začete raziskave in izdaje, posvečene ljudskemu pesništvu, ljudski umetnosti in materialni kulturi, predvsem pa kulturi in načinu življenja proletariata kot tudi etnološkemu preučevanju sedanjosti.¹³

Nova kvaliteta v etnološkem raziskovalnem načrtovanju, ki se je v teku let uveljavila skoraj pri vseh etnologih, kaže svojo zunanjo podobo v strokovni oznaki „kulturna zgodovina/etnologija“.¹⁴

To poimenovanje razumemo kot program, kot metodološko—teoretsko podlago, na kateri raziskujemo, učimo in delamo tudi v t. i. družbeni praksi. Odpira se torej, kot že omenjeno nova dimenzija v opazovanju, pristopu do tematike, nastajajo nova splošna vprašanja začenja se ukvarjanje z obdobji, na katera pri nas skoraj nismo pomislili.

Nova raziskovalna usmeritev in opredelitev predmeta sta obrodila sadove tudi v muzejskem življenju. Naj omenim le razstavo „Velikomestni proletarijat. K načinu življenja določenega razreda“ v berlinskem etnološkem muzeju. Kot novo razstavo vrednost ne smem prezreti razstave „Delavski otroci včeraj in danes“ v Karl—Marx—Stadt in „Vsakdan delavca v Brandenburg/Havlu“. Avtorji teh razstav so večinoma absolventi študija ob delu.

In če se povrnem k Paulu Nedu: Bil je ustanovitelj in dolgoletni vodja Centralnega strokovnega odbora za etnologijo v Kulturni zvezi NDR. Po njegovi upokojitvi je delo stagniralo, vendar je delo odbora oživel leta 1977 s poimenovanjem „Kulturna zgodovina/etnologija“ v okviru Družbe za domoznanstvo pri Kulturni zvezi. Delo članov se je usmerilo predvsem na dve središčni vprašanji. Prvo so „prazniki in praznovanja kot del socialističnega načina življenja“ in drugo je zbiranje in zapisovanje vseh informacij za „Proletarsko življenje“ po letu 1918. Kolikor gre ob tem tudi za pomembno vlogo vprašanj in problemov domače zgodovine folklornega značaja, je to tretje področje, s katerim se ukvarjajo amaterski raziskovalci. Rezultatov še ne moremo prikazati, vendar sproti izdajamo informativno gradivo z naslovom „Kultura in način življenja“.¹⁵

Rada bi še omenila, da je Paul Nedo v 50. letih vzpodbudil ustanovitev Inštituta za raziskovanje lužičkih Srbov (Institut für sorbische Volksforschung), ki se odlikuje z institucionalno povezanim sodelovanjem večih zgodovinsko—družboslovnih disciplin v raziskovanju zgodovine srbskega ljudstva od začetkov do socialistične sedanjosti. V tem kompleksnem inštitutu ima etnologija trdno mesto in prav iz tega kroga je prišla cela vrsta vzpodbud, tudi teoretsko—metodološkega značaja, ki niso bile nepomembne za oblikovanje etnologije kot kulturnozgodovinske discipline. Inštitut je lahko zgled za plodnost inter—disciplinarnega raziskovanja (kar je razberljivo iz raziskovalnih rezultatov), če so jasna teoretska in metodična načela, predvsem pa skupni predmet preučevanja.¹⁶

V sedemdesetih letih so prišle odločilne vzpodbude za izoblikovanje vzhodnonemške etnologije ne le od zgodovinskih ved, marveč tudi iz teorije kulture in nazadnje iz gospodarske zgodovine. Teoriji kulture se moramo zahvaliti za preciziranje terminov kultura in način življenja, prav tako tudi za razširitev raziskovalnih nalog preko materialne in duhovne kulture na teoretsko zasnovano preučevanje načina življenja.¹⁷ Ta celovita znanstvena naravnost sedaj označuje, vzporedno s poskusi uporabe teorije etnosa, skoraj vse etnološke raziskave pod vodstvom Hermanna Stobacha na akademijem inštitutu in Wolfaganga Jacobeita na univerzitetni stolici.

Svetovno znani statistik in gospodarski zgodovinar Jürgen Kuczynski je v zadnjih dveh, treh letih napisal etnologijo nemškega ljudstva, ki jo naslavlja „Studie k vsakdanjiku nemškega ljudstva“ („Studien zur Geschichte des Alltags des deutschen Volkes“).¹⁸ Vrsta petih zvezkov zajema čas od približno leta 1600 do danes.

Kaj je posebnega v tem novem socialnozgodovinsko/etnološkem delu? Predvsem dejstvo, da je Kuczynski kot posameznik hotel in zmogel povezati rezultate interdisci-

plinarno zbranega gradiva v celovito podobo. Gre za spoznanja in nove poglede pri čemer Kuczynski uporablja vsa dosegljiva zgodovinska dejstva, ki jih vrednoti kot zgodovinar in kar se da uspešno kaže prav etnologom, kako lahko popolnoma drugače kot doslej uporabljajo izredno bogato, v pozitivističnem brskanju in trudu zbrano gradivo.

Dovolite mi, da izberem le nekaj zgledov iz 1. zvezka „Studie vsakdanjika“ (1600—1650), ki pa bi jih lahko izbrala iz katerega koli zvezka.

Naj dodam, da je zgradba vseh zvezkov bistveno enaka, začenši s 1. delom „Ozdaje in veliki svet“, ki mu sledi 2. del „Vsakdanjik delovnih“, razčlenjen v sklope po značilnih časovnih obdobjih in vsakokrat zaključen z izčrpnimi poglavji o „osnovnih potrebah“ — Prehrana, Oblačila, Stanovanje, in Delo.

In sedaj k zgledu iz 1. zvezka, kjer je poseben razdelek naslovljen „Strah“ kot vsakdanjik zaznamujoč pojav. Kuczynski ne pozna razdelkov, kot so Praznoverje ali Ljudske vraže ipd., ampak vse take pojave povezuje s pojmom „strah“ in tako nedvoumno kaže, kakšen pomen so imele praznoverne predstave, verski nazori v vsakdanjem življenju ljudi v 17. stoletju. V drugih poglavjih se ukvarja z oblastjo, nasiljem negospodarske narave, s potrebo po varnosti vaškega prebivalstva in obrtniško plebejskih plasti.

Drugi večji razdelek je posvečen življenju skupnosti, ki je drugače eno izmed najbolj priljubljenih etnoloških raziskovalnih področij. Kuczynskega skoraj ne zanimajo praznovanja, prazniki, šege, obredja, ki jih je tako poudarjala in izpostavljala pretekla etnologija. Vsakdanje skupnostno življenje se mu mnogo bolje kaže v delu ženske za družino, hišo, dom, gospodarstvo in v določenem delovanju, vplivanju skupnosti na vasi in v mestu. Zasledimo, na primer, tudi ekskurz, ki ga avtor imenuje „Gostilna, lipa — prijateljici življenja“. Vsebinska, če jo povzamemo, zadošča naslednji oceni: „Razen mladine, ki vedno — v vseh časih in okoliščinah — najde pot do življenjske radosti, mislim, da vaščani vsak dan niso bili zelo veseli, zadovoljni. Prevladovala je življenjska tožba, solze so zalile smeh in smejanje, slabo razpoloženje je prekrilo dobro, in veliko dni je šlo mimo brez takih ganjenj, ne monotono, a vendar tako bedasto. Mislim, „tako končuje“ prav smo storili, da smo strahu in nasilju posvetili svoji poglavji, veselju pa le ekskurz.“¹⁹ Kako je lahko bolje razviden pomen vsakdanjika delovnega ljudstva v zgodovini za našo zgodovinsko sliko sveta, če ne opremljen z etnološkim gradivom?

Usmeritev na zgodovino vsakdanjika delavskih razredov in slojev razumemo kot odločilno etnološko raziskovalno nalogo za sedanjost in prihodnost.

Opombe

x termine „Volkskunde“, „Völkerkunde“ in „Ethnographie“ prevajam enotno s terminom „etnologija“, drugače pa gre za v nemški etnologiji običajno razlikovanje med nacionalno, izvenevropsko etnologijo in celotno etnologijo (op. 1. S.).

1. Steinitz, W.: Die volkskundliche Arbeit in der DDR. Berlin 1953. prim.: Weber—Kellermann, I.: Eine Übersicht der gesamtdeutschen volkskundlichen Literatur von 1945 bis Mitte 1954. v: Deutsche Jahrbuch für Volkskunde, 1. Be., H. 1/2, Jg. 1955, Berlin.

2. Steinitz, W.: Deutsche Volkslieder demokratischen Charakters aus Jahrhunderten. 2 Bde. Berlin 1954 u. 1962.

Stockmann, D.: Der Volkslied aus der Altmark. Berlin 1962. Strobach, H.: Bauernklagen. Untersuchungen zum sozialkritischen deutschen Volkslied. Berlin 1964.

Woeller, W.: Der soziale Gehalt und die soziale Funktion der deutschen Volksmärchen. Habilitationsschrift. Berlin 1955. Wossidlo, R. & Schneidewind, G.: Herr und Knecht. Antifeudale Sagen aus Mecklenburg. Berlin 1960.

3. glej tudi: Bentzen, U.: Haken und Pflug. Eine volkskundliche Untersuchung zur Geschichte der Produktioninstrumente im Gebiet zwischen unterer Elbe und Oder. Berlin 1969.

- Jacobeit, W.: Schafhaltung und Schafer in Zentraleuropa bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts. Berlin 1961.
- Rudolph, W.: Handbuch der volkstümlichen Boote im östlichen Niederdeutschland. Berlin 1966.
- Weinhold, R.: Topferhandwerk in der Oberlausitz. Beiträge zur Geschichte der Oberlausitzer Topferhandwerks. Berlin 1958.
4. Jacobeit, W.: Bauerliche Arbeit und Wirtschaft. Ein Beitrag zur Wissenschaftsgeschichte der deutschen Volkskunde. Berlin 1965.
5. glej tudi:
- Nedo, P.: „Volkskunst“ gestern und heute. Eine begriffliche Erörterung. v: Tradition und Gegenwart. Festschrift zum 150. jährigen Bestehen des Musikverlages Friedrich Hofmeister. Leipzig 1957.
- Nedo, P.: Grundriß der sorbischen Volksdichtung. Bautzen 1966.
- Langematz, R. & Nedo, P.: Sorbische Volkskunst. Bautzen 1968.
6. glej tudi: Hoffmann-Ostwald, D. & Hoffmann, L.: Deutsches Arbeitertheater 1918–1933. Eine Dokumentation. Berlin 1961. prim. z drugo razširjeno izdajo Berlin 1972.
7. prim. tudi: Nedo, P.: Forschungsarbeit im Dienste der Weiterentwicklung unseres Volkskulturschaffens. v: Volkskunst 7/1952.
- isti: Der erste Plan der Forschungsarbeit. v: Volkskunst 4/1953 Jacobeit, W. & Nedo, P. (izd.): Probleme und Methoden volkskundlicher Gegenwartsforschung. Berlin 1969.
8. prim.: Jacobeit, W. & Mohrmann, U.: Zum Gegenstand und zur Aufgabenstellung der Volkskunde in der DDR. v: Letopis, Festschrift für Paul Nedo. Reihe C – Nr. 11/12. Bautzen 1968/69.
9. Jacobeit, W. & Mohrmann, U. (izd.): Kultur und Lebensweise des Proletariats. Berlin 1973.
10. Jacobeit, W. & Nedo, P. (izd.): Probleme und Methoden volkskundlicher Gegenwartsforschung. Berlin 1969.
11. Rach, H.-J. & Weißel, B. (izd.): Landwirtschaft und Kapitalismus. Zur Entwicklung der ökonomischen und sozialen Verhältnisse in der Magdeburger Börde vom Ausgang des 18. Jh. bis zum Ende des ersten Weltkrieges. 1. u. 2. Halbband. Berlin 1978 u. 1979.
- isti: Bauer und Landarbeiter im Kapitalismus in der Magdeburger Börde. Zur Geschichte des dörflichen Alltags vom Ausgang des 18. Jahrhunderts bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts. Berlin 1982.
12. (B. Weißel, H. Strobach, W. Jacobeit): Zur Geschichte der Kultur und Lebensweise der werktätigen Klassen und Schichten des deutschen Volkes vom 11. Jh. bis 1945. – Ein Abriss. v: Wissenschaftliche Mitteilungen der Deutschen Historiker-Gesellschaft. I–III. Berlin 1972.
13. za folkloristiko in raziskovanje ljudske umetnosti
- Bachmann, M.: Das Waldkirchner Spielzeug-Musterbuch. Leipzig 1978.
- Mohrmann, U.: Engagierte Freizeitkunst. Werdegang und Entwicklungsprobleme des bildnerischen Volksschaffens in der DDR. Berlin 1982 (v tisku).
- Neumann, S.: Macklenburgische Volksmärchen. Berlin 1971.
- Peesch, R.: Volkskunst. Umwelt im Spiegel populärer Bildnerie des 19. Jahrhunderts. Berlin 1978.
- Strobach, H.: Deutsches Volkslied in Geschichte und Gegenwart. Berlin 1980.
- isti (izd.): Geschichte der deutschen Volksdichtung. Berlin 1981.
- Woeller, W.: Volkssagen zwischen Hiddsee und Wartburg. Berlin 1979.
- za preučevanje delavstva:**
- Plaut, H.: Landarbeiterleben im 19. Jahrhundert. Berlin 1979.
- Rach, H.-J.: Bauernhaus, Landarbeiterkaten und Schütterkaserne. Zur Geschichte von Bauen und Wohnen der Ländlichen Agrarproduzenten in der Magdeburger Börde des 19. Jahrhunderts. Berlin 1974.
- Schöne, B.: Kultur und Lebensweise Lausitzer Bandweber. Berlin 1977.
- Weinhold, R. (izd.): Volksleben zwischen Zunft und Fabrik. Studien zu Kultur und Lebensweise werktätiger Klassen und Schichten während des Übergangs vom Feudalismus zum Kapitalismus. Berlin 1982.
- glej tudi:
- Bentzien, U.: Bauernarbeit im Feudalismus. Berlin 1980.
- Rudolph, W.: Segelboote der deutschen Ostseeküste. Berlin 1969.
- Weinhold, R.: Winzerarbeit an der Elbe, Saale und Unstrut. Eine historisch-ethnographische Untersuchung der Produktivkräfte des Weinbaus auf dem Gebiet der DDR. Berlin 1973.
14. prim. **diskusija o razmerju med kulturno zgodovino in etnologijo:**
- Engelberg, E.: Zu fragen der Volkskunde und Kulturgeschichte. v: Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, Heft 8. Berlin 1973.
- Mohrmann, U.: Volkskunde und Kulturgeschichte. v: Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, Heft 7. Berlin 1974.
- Schuppan, P.: Bemerkungen zum Gegenstand einer marxistischen Kulturgeschichte. v: ZfG: 12. Berlin 1974.
15. Kultur und Lebensweise. Arbeitsmaterial des Zentralen Fachausschusses Kulturgeschichte/Volkskunde in der Gesellschaft für Heimatgeschichte im Kulturbund der DDR. (izd. Zentralvorstand der Gesellschaft ...) Berlin 1977 – 1980 ff.
16. glej tudi: Geschichte der Sorben. 4 Bde. Bautzen 1977–1979.
- Groß-Partwitz. Wandlungen eines Lausitzer Heidedorfes. Bautzen 1976.
- Musiat, S.: Zur Lebensweise des landwirtschaftlichen Gesindes in der Oberlausitz. Bautzen 1964.
17. prim. Muhlberg, D.: Kulturtheoretische Anmerkungen zum Bedürfnis nach Kulturgeschichtsschreibung. v: Weimarer Beiträge, H. 3. Berlin u. Weimar 1975.
- Weißel, B.: Über die Bedeutung der Kategorie „Lebensweise“ für volkskundliche Forschungen. v: Jahrbuch für Volkskunde und Kulturgeschichte, 19. Bd. Berlin 1977.
18. Kuczynski, J.: Geschichte des Alltags des deutschen Volkes. Studien 1 – 5. Berlin 1980 – 1982.
19. Kuczynski, J.: nav. delo, Bd. 1. Berlin 1980. str. 282.
- besedilo prevedla in pripravila za objavo
INGRID SLAVEC

ETNOLOGIJA IN ŠOLA

Učenci o ljudski ustvarjalnosti

V 1. letniku srednjega usmerjenega izobraževanja se učenci pri pouku slovenščine srečajo z ljudsko pesmijo (predvsem s pripovedno in nekaterimi najbolj znanimi ljubezenskimi pesmimi). To srečanje je skoraj edino in bežno srečanje s folkloristiko ali etnologijo na sploh. Nekateri slavisti posvečajo širšemu etnološkemu kontekstu več prostora, drugi manj. Rad bi predstavil nekaj misli učencev o ljudski pesmi, plesu, glasbi, materialni kulturi itd. kot odsevajo iz šolskih nalog na temo **Srečanje z ljudsko ustvarjalnostjo**. Razdelil sem jih v več poglavij: najprej gre za splošne misli o ljudski kulturi in ustvarjalnosti, nato za misli o ljudski pesmi, glasbi, plesu, likovni ustvarjalnosti, spomenikih ljudske kulture itd. Odlomke iz slovenskih šolskih nalog nekatere ljubljanskih srednješolcev objavljamo brez vsakega komentarja, ker se nam zdi, da so že same po sebi dovolj zgovorne in izražajo določeno vedenje srednješolcev o etnologiji, s tem pa tudi stanje stroke v šolah in v zavesti naših učencev.

Splošne misli o ljudski ustvarjalnosti

Vsak človek se srečuje z ljudsko ustvarjalnostjo že od rojstva, tako da sploh ne opazi, kdaj se je prvič res srečal.

Katarina,

Ljudsko ustvarjalnost imenujemo vsa dela, ki so jih ustvarili nadarjeni posamezniki v ljudstvu in niso bila zapisana, temveč so se širila po ustnem izročilu.

Katarina

Ljudska ustvarjalnost je bila že od nekdaj zelo cenjena. S pomočjo le-te so arheologi in etnologi raziskovali stare običaje različnih ljudstev. V starih časih so imeli narodi zelo bogato ustvarjalno domišljijo. Bili so polni idej. Raznih načinov izdelovanja predmetov ni manjkalo.

Duša